

Åklagarmyndighetens författningssamling

Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om rättslig tillsyn;

ÅFS 2012:2

Konsoliderad version

Konsoliderad version – senast ändrad genom ÅFS 2023:3

Åklagarmyndigheten föreskriver med stöd av 1 b § åklagarförordningen (2004:1265) följande och meddelar följande allmänna råd.

Definition av rättslig tillsyn

1 § Med rättslig tillsyn avses en granskning av rättslig art som utförs av en överordnad åklagare i dennes roll som högre åklagare i rättegångsbalkens mening och som inriktas på frågan om underordnade åklagares rättstillämpning kopplad till brottmålsfrågor är lagenlig, följdriktig och enhetlig.

Allmänt om ansvaret för rättslig tillsyn

2 § Högre åklagare på andra rättsliga nivån ansvarar för rättslig tillsyn över åklagare på första rättsliga nivån om inte riksåklagaren enligt denna författning ansvarar för den rättsliga tillsynen.

Allmänna råd

Av Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens arbetsordningar följer att åklagarna vid åklagarområdena och den nationella åklagaravdelningen vid Åklagarmyndigheten och åklagarna vid ekobrottskammarna vid Ekobrottsmyndigheten bildar den första rättsliga nivån. Det följer vidare av arbetsordningarna att överåklagare och vice överåklagare vid Utvecklingscentrum och överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten bildar den andra rättsliga nivån. Att riksåklagaren, som högste åklagare under regeringen, bildar den tredje rättsliga nivån och utövar rättslig tillsyn över åklagare på andra rättsliga nivån följer av 7 kap. 2 och 5 §§ rättegångsbalken.

Även om högre åklagare på andra rättsliga nivån ansvarar för rättslig tillsyn över åklagare på första rättsliga nivån kan riksåklagaren alltid utöva tillsyn. *ÅFS 2019:11*

Målet för rättslig tillsyn

3 § Det övergripande målet för den rättsliga tillsynen ska vara att åklagarverksamheten ska präglas av hög rättslig kvalitet och därmed säkerställa att kraven på lagenlighet, följdriktighet och enhetlighet upprätthålls i åklagarverksamheten.

Allmänna råd

Den rättsliga tillsynen bör i första hand vara framåtsyftande genom att bidra till förbättrad verksamhet. Således bör den främst syfta till att brister identifieras och enhetligheten i rättstillämpningen kartläggs så att de åtgärder som behövs kan vidtas samt att felaktiga beslut i enskilda fall kan rättas till. Rättslig tillsyn i enskilda fall bör också kunna ske för att klarlägga eventuella fel eller försummelser när det behövs för att utreda disciplinansvar, för att säkerställa allmänhetens förtroende för åklagarverksamheten eller av andra skäl.

Förberedande granskning

4 § För att kunna ta ställning till om det finns behov av rättslig tillsyn rörande ett enskilt fall enligt 5–12 och 19 §§, systematisk rättslig tillsyn enligt 13 § eller andra åtgärder kan riksåklagaren och andra högre åklagare besluta att en förberedande granskning ska genomföras. *ÅFS 2023:3*

Allmänna råd

En förberedande granskning kan inledas när riksåklagaren eller en annan högre åklagare behöver informera sig om handläggningen i ett enskilt fall och inhämtat material behöver samlas i ett ärende eller en akt behöver rekvireras. En förberedande granskning bör dock inte inledas om riksåklagaren eller en annan högre åklagare kan informera sig om ett enskilt fall genom att granska tillgängliga uppgifter t.ex. i Cåbra eller genom att domar eller annat underlag formlöst hämtas in. Vid en förberedande granskning bör upplysningar inte hämtas in från den åklagare vars handläggning eventuellt kan ifrågasättas. Jfr 11 §.

Rättslig tillsyn rörande enskilda fall

Överprövningsärenden

5 § Överprövningsärenden rörande beslut m.m. av en åklagare på första rättsliga nivån vid Åklagarmyndigheten handläggs av högre åklagare vid Utvecklingscentrum. Överprövningsärenden rörande beslut

m.m. av en åklagare på första rättsliga nivån vid Ekobrottsmyndigheten handläggs av högre åklagare vid den myndigheten. *ÅFS 2019:11*

Ärenden om att påskynda handläggningen

6 § Ärenden om att påskynda handläggningen av ett pågående ärende hos en åklagare på första rättsliga nivån vid Åklagarmyndigheten handläggs av högre åklagare vid Utvecklingscentrum. Ärenden om att påskynda handläggningen av ett pågående ärende hos en åklagare på första rättsliga nivån vid Ekobrottsmyndigheten handläggs av högre åklagare vid den myndigheten. *ÅFS 2019:11*

Ärenden om jäv

7 § Ärenden om jäv, som enligt 7 kap. 6 § fjärde stycket rättegångsbalken inte ska handläggas av riksåklagaren, handläggs av högre åklagare vid Utvecklingscentrum om jävspåståendet rör en åklagare på första rättsliga nivån vid Åklagarmyndigheten och av högre åklagare vid Ekobrottsmyndigheten om jävspåståendet rör en åklagare på första rättsliga nivån vid den myndigheten. *ÅFS 2019:11*

Hur tillsyn i enskilda fall inleds

8 § Rättslig tillsyn rörande ett enskilt fall enligt 5–7 §§ kan inledas efter att någon begärt det eller, när det finns skäl för det, på den högre åklagarens eget initiativ.

Allmänna råd

Utgångspunkten bör vara att rättslig tillsyn på eget initiativ rörande ett enskilt fall sker i samma former som om någon begärt att rättslig tillsyn ska ske.

Allmänt om riksåklagarens tillsyn rörande enskilda fall

9 § Enligt 7 kap. 2 § rättegångsbalken är riksåklagaren högste åklagare och får enligt 7 kap. 5 § rättegångsbalken överta andra åklagares uppgifter. Riksåklagaren har de tillsynsuppgifter som följer av detta.

Allmänna råd

Riksåklagaren utövar rättslig tillsyn över de högre åklagarna vid Utvecklingscentrum och Ekobrottsmyndigheten. Följaktligen handlägger riksåklagaren frågor om överprövning av beslut m.m. av en annan högre åklagare och ärenden om att påskynda handläggningen av ett pågående ärende hos en sådan åklagare. Det

följer av 7 kap. 6 § fjärde stycket rättegångsbalken att vissa ärenden om jäv ska handläggas av riksåklagaren. *ÅFS 2019:11*

Klagomålsärenden

10 § Klagomålsärenden – det vill säga ärenden där det görs gällande att åklagare har handlat felaktigt i samband med arbetet och som inte rör brott av åklagaren, överprövning, att ett pågående ärende ska påskyndas eller jäv – handläggs av riksåklagaren om klagomålet rör åklagare vid Åklagarmyndigheten och annat inte följer av andra stycket. Klagomålsärenden rörande högre åklagare vid Ekobrottsmyndigheten handläggs av riksåklagaren. Klagomålsärenden som rör andra åklagare vid Ekobrottsmyndigheten än högre åklagare handläggs av högre åklagare vid den myndigheten.

Klagomål som har samband med en begäran om överprövning eller annan rättslig tillsyn vid Utvecklingscentrum rörande ett enskilt fall handläggs av högre åklagare vid Utvecklingscentrum och i ett sammanhang. *ÅFS 2019:11*

Särskilda tillsynsärenden och ärenden om förenklad tillsyn hos riksåklagaren

11 § Om rättslig tillsyn rörande ett enskilt fall inte sker enligt 5–7 §§ kan riksåklagaren

1. efter en förberedande granskning, med anledning av iakttagelser i ett klagomålsärende eller annat ärende eller efter en anmälan enligt 12 § inom ramen för ett särskilt tillsynsärende göra en mer ingående granskning av handläggningen, eller

2. med anledning av iakttagelser i ett klagomålsärende eller annat ärende eller efter en anmälan enligt 12 § inom ramen för ett ärende om förenklad tillsyn göra en förenklad granskning av handläggningen. *ÅFS 2017:8*

Allmänna råd

Om det inte är obehövt bör upplysningar hämtas in från den åklagare vars handläggning eventuellt kan ifrågasättas innan ärendet avgörs.

12 § Om annan än riksåklagaren upptäcker förhållanden som kan föranleda riksåklagaren att inom ramen för sin tillsynsverksamhet avseende åklagares handläggning vid Åklagarmyndigheten

1. göra vägledande uttalanden,
2. rikta kritik mot handläggningen, eller

3. hos Statens ansvarsnämnd väcka fråga om att meddela disciplinpåföljd

ska ärendet i den delen överlämnas till riksåklagaren för ställningstagande till om ett särskilt tillsynsärende eller ett ärende om förenklad tillsyn ska inledas. *ÅFS 2017:8*

Allmänna råd

Att Åklagarmyndigheten har en god förmåga att identifiera fel och brister är av central betydelse för att upprätthålla allmänhetens förtroende för åklagarverksamheten och för en god verksamhetsutveckling i form av bl.a. utbildningsinsatser och förbättrat it-stöd. Väl utvecklade rutiner på detta område utgör även en grundförutsättning för förmågan att förebygga risker för felaktig hantering av ärenden. En fråga om att det kan finnas anledning för riksåklagaren att inleda ett särskilt tillsynsärende eller ett ärende om förenklad tillsyn kan bl.a. uppkomma i samband med en annan högre åklagares handläggning av ett överprövningsärende eller ett klagomål som handläggs tillsammans med ett annat ärende om rättslig tillsyn rörande ett enskilt fall. I så fall bör den högre åklagaren överlämna ärendet i den delen till riksåklagaren tillsammans med ett eget yttrande. En fråga om att det kan finnas anledning för riksåklagaren att inleda ett särskilt tillsynsärende eller ett ärende om förenklad tillsyn kan också uppkomma i samband med handläggningen av ett ärende om brott vid Särskilda åklagarkammaren. I så fall bör den åklagare som ansvarar för ärendet vid Särskilda åklagarkammaren överlämna ärendet i den delen till riksåklagaren. Om det, i annat fall, upptäcks förhållanden vid en åklagarkammare eller riksenhet som innebär att det kan finnas anledning för riksåklagaren att inleda ett särskilt tillsynsärende eller ett ärende om förenklad tillsyn ansvarar kammarchefen för att ärendet i den delen överlämnas till riksåklagaren. Inget hindrar att annan anställd uppmärksammar riksåklagaren på sådana förhållanden. För det fall det är fråga om handläggning av åklagare som inte längre är anställd vid Åklagarmyndigheten eller av åklagaraspirant, är det lämpligt att samråd sker med riksåklagaren i frågan om överlämnade ska ske. *ÅFS 2017:8*

Systematisk rättslig tillsyn

13 § Systematisk rättslig tillsyn kan ha formen av tematisk tillsyn eller inspektion. Med tematisk tillsyn avses en planerad och metodisk granskning av en rättslig företeelse i ärenden vid en eller flera åklagarkammare/riksenheter. Högre åklagare vid Utvecklingscentrum

ansvarar för tematisk tillsyn inom Åklagarmyndigheten. Med inspektion avses annan systematisk rättslig tillsyn än tematisk tillsyn, t.ex. en allmän granskning av verksamheten vid en åklagarkammare. Riksåklagaren ansvarar för inspektioner inom Åklagarmyndigheten. Högre åklagare vid Ekobrottsmyndigheten ansvarar för systematisk rättslig tillsyn vid den myndigheten. ÅFS 2023:3

Allmänna råd

Tematisk tillsyn kan exempelvis avse en metodisk granskning av en ärendetyp, en arbetsmetod eller en typ av tvångsmedel.

14 § *Har upphävts genom föreskrift (ÅFS 2023:3)*

15 § *Har upphävts genom föreskrift (ÅFS 2023:3)*

Redovisningen av rättslig tillsyn

16 § Varje tematisk tillsyn vid Åklagarmyndigheten ska redovisas i en tillsynsrapport.

I tillsynsrapporten ska iakttagelserna vid tillsynen redovisas. Den högre åklagare som ansvarat för tillsynen ska också lämna förslag till de åtgärder som tillsynen bör föranleda eller själv låta genomföra sådana åtgärder. Om åtgärder kan behövas inom ramen för styrning och kontroll av Åklagarmyndigheten ska dock den högre åklagaren inte lämna några förslag på åtgärder. En tematisk tillsyn ska avslutas genom den högre åklagarens beslut om vilka åtgärder iakttagelserna ska föranleda, t.ex. att överlämna tillsynsrapporten till någon annan för övervägande och beslut om vilka åtgärder som ska vidtas. Den högre åklagaren ska överlämna tillsynsrapporten för kännedom till Ekobrottsmyndigheten. ÅFS 2023:3

17 § *Har upphävts genom föreskrift (ÅFS 2023:3)*

18 § *Har upphävts genom föreskrift (ÅFS 2023:3)*

Särskilt om rättslig tillsyn vid Ekobrottsmyndigheten

19 § Högre åklagare vid Ekobrottsmyndigheten kan på samma sätt som riksåklagaren enligt 11 § inleda ett tillsynsärende om det finns anledning att göra vägledande uttalanden eller rikta kritik mot handläggningen i ett ärende vid Ekobrottsmyndigheten. Om det i ett sådant ärende eller i ett klagomålsärende enligt 10 § eller i annat ärende kan finnas anledning att göra vägledande uttalanden av mer principiellt slag i en brottmålsfråga som rör hela åklagarväsendet ska ärendet

tillsammans med ett eget yttrande överlämnas till riksåklagaren. Om en sådan fråga aktualiseras med anledning av en remiss från Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern eller Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska riksåklagaren informeras. *ÅFS 2019:11*

Allmänna råd

Med vägledande uttalanden av mer principiellt slag avses vägledning i frågor som rör hela åklagarväsendet och som syftar till att ge anvisningar för att uppnå lagenlighet, följdriktighet och enhetlighet vid åklagarnas rättstillämpning. Exempelvis kan det vara frågor om generella straffprocessuella frågor. *ÅFS 2019:11*

20 § Riksåklagaren ska löpande hållas informerad om tillsynsverksamheten vid Ekobrottsmyndigheten. Rapporter över systematisk rättslig tillsyn ska överlämnas till riksåklagaren. *ÅFS 2019:11*

Allmänna råd

Den löpande rapporteringen bör avse viktigare preliminära resultat vid tillsynsverksamheten. Vidare bör den löpande rapporteringen avse uppmärksammade och principiellt intressanta ärenden om överprövning, och annan rättslig tillsyn rörande enskilda fall, som kommer in till Ekobrottsmyndigheten samt om högre åklagare avseende sådana fall inleder en rättslig tillsyn eller avstår från rättslig tillsyn på eget initiativ. *ÅFS 2019:11*

Handläggning i särskild ordning

21 § Om någon gör ett stort antal anmälningar om brott och/eller i stor omfattning påkallar tillsyn rörande enskilda fall kan riksåklagaren om det är lämpligt besluta om handläggning i särskild ordning. Det innebär att samtliga skrivelser från den aktuella personen ska överlämnas till riksåklagaren för ställningstagande om ärendet ska handläggas av riksåklagaren eller av någon annan.

Allmänna råd

Ett beslut om handläggning i särskild ordning innebär ett avsteg från den handläggning som följer av denna författning, Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (2014:16) om var ärenden om brott av vissa befattningshavare ska handläggas och Åklagarmyndighetens arbetsordning.

Om det uppkommer ett behov av handläggning i särskild ordning bör riksåklagaren underrättas. *ÅFS 2019:11*

ÅFS 2012:2

Ikraftträdandebestämmelser:

ÅFS 2012:2

Denna författning träder i kraft den 1 juni 2012.

ÅFS 2014:3

Denna författning träder i kraft den 1 oktober 2014.

ÅFS 2017:8

Denna författning träder i kraft den 1 januari 2018.

ÅFS 2019:11

Denna författning träder i kraft den 1 januari 2020.

ÅFS 2023:3

Denna författning träder i kraft den 1 juni 2023.

(Tillsynsavdelningen)